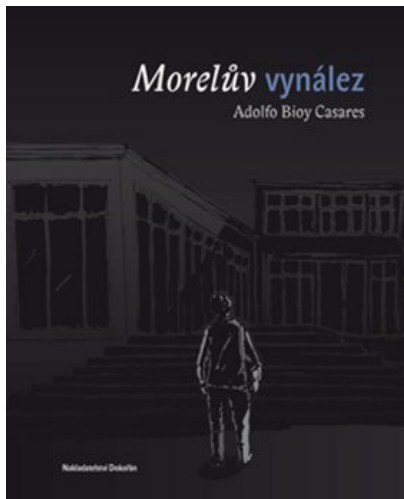

Adolfo Bioy Casares: Morelův vynález

Novela *Morelův vynález* již desítky let poutá pozornost čtenářů. Nyní se opět v novém vydání objevuje také na pultech českých knihkupectví. Nakladatelství Dokořán přišlo v závěru roku 2017 s druhým českým vydáním slavné novely *Morelův vynález* (1940) z pera argentinského spisovatele Adolfa Bioye Casarese. Jde opět o překlad Františka Vrhela, který však tentokrát doplnil doslov Josefa Hrdličky a nová grafická podoba knihy.

Adolf Bioy Casares: Morelův vynález

Dokořán

2017

Překlad: František Vrhel

Na otázku, zda má novela napsaná téměř před 80 lety stále co nabídnout i současnému čtenáři, lze říct, že možná právě nyní k nám promlouvá o něco naléhavějším způsobem, než tomu bylo roku 1940 po jejím prvním publikování.

„Dnes se tady na ostrově udál zázrak.“

„Bude to milosrdný čin.“

Mezi první a závěrečnou větou novely *Morelův vynález* umístil Adolfo Bioy Casares ponurým způsobem tajemný příběh ztroskotance, který brzy zjišťuje, že na ostrově není (?) tak docela sám...

Jakým způsobem se šílený vědec pokusí obelstít smrtelnost? Jak podmanivé dokážou být obrazy? Jak má vypravěč uvažovat o vlastní skutečnosti v obklopení replik a simulací? Podobné otázky vyvstávají před čtenářem *Morelova vynálezu*.

Esejista a spisovatel Adolfo Bioy Casares (1914–1999) měl již od raného dětství přístup k rozsáhlé rodinné knihovně, která čítala jak svazky argentinské literatury, tak i literatury světové, včetně originálů v angličtině a francouzštině. Od mládí cestoval a již ve 14 letech se dostal do Egypta a na Blízký Východ. Klíčovým se pro něj stal rok 1932: v bytě své přítelkyně a posléze i ženy, básnířky a intelektuálky Silviny Ocampové, se setkal s Jorgem Luisem Borgesem. Jejich celoživotní přátelství se promítlo také do literární tvorby. Spolupracovali na několika knihách, například *Šest problémů pro dona Isidra Parodiho* (přel. Vladimír Medek, Argo, 2015).

Adolfo Bioy Casares patří k nejvýraznějším spisovatelům nejen Argentiny, ale Hispánské Ameriky obecně. Za svoji tvorbu získal několik prestižních literárních cen včetně Cervantesovy ceny roku 1990.

Celé dění *Morelova vynálezu* zprostředkovává čtenáři nespolehlivý vypravěč, bezejmenný trestanec a ztroskotanec kdesi na neznámém ostrově, kde se podle svých vlastních slov a svědectví nachází sám. Jednoho dne se však na ostrově objeví skupinka osob, od tohoto okamžiku se vypravěč stává místy až paranoidní a neustále se před ním vyjevují prapodivné představy, že se zde neznámí obyvatelé objevili jen proto, aby jej zatkl. Čtenář se ocitá v nejasném fikčním světě plném otázek, na které v drtivé většině případů nezná odpovědi ani sám vypravěč. Ztroskotanec se rozhodne pátrat po možné příčině příjezdu těchto neznámých „vetřelců“. Bedlivě je pozoruje, analyzuje jejich pohyby, snaží se vysvětlit si pohnutky jejich chování, naslouchá důvěrným rozhovorům mezi nimi a neustále si při každém svém kroku dává pozor, aby nebyl nikým viděn. Může jej však skutečně někdo spatřit?

Čtenáře neznervóznuje jen osud vypravěče, proč se vlastně na podivné místo dostal, co hodlá podniknout dál, ale také tajemství tohoto bizarního ostrova, na němž se objevují a vzápětí mizí lidé. Čí osud je koneckonců sledován? Příběh připomíná ruskou matřošku: noví obyvatelé se pohybují v uzavřeném světě, který se zvnějšku pokouší popsat vypravěč. My coby čtenáři se zase pokoušíme rozklíčovat jeho příběh, což navíc stěžují občasně poznámky jakéhosi fiktivního editora tohoto písemného svědectví, které ztroskotanec napsal. Otázkou je, do jaké míry je pak ovlivňován a sledován sám čtenář...

Vypravěč si postupně začíná uvědomovat, že lhostejnost cizinců vůči němu není v pořádku. Copak jej nevidí? Mezi „vetřelci“ se nachází vědec Morel a nádherná dívka Faustine, do níž se vypravěč zamiluje. Jednoho večera se všichni shromáždí a Morel k nim pronese zneklidňující řeč. Odhaluje jim svůj šílený

vynález, omlouvá se přítomným, že je po celou dobu tamního pobytu fotografoval, aniž o tom věděli, jelikož autenticita je důležitá. Od této chvíle se vypravěč snaží porozumět spleťtému vynálezu připomínající Baudrillardova simulakra. Někdy čas pátrá, postupem času pochopí a nakonec mizí. Kam? Stává se součástí Morelova vynálezu a čtenář odkládá knihu s neblahým pocitem, že někdo další pravděpodobně znovu ztroskotá na podivném ostrově a stane se součástí stroje plného minulých obrazů a mrazivě (zdánlivě) skutečných lidí.

Morelův vynález můžeme číst různou optikou: jako příběh platonické lásky mezi vypravěčem a Faustinou, jako sofistikovanou narativní hru (připomínající Cervantesovské vypravěče z *Dona Quijota*), jako svébytnou formu robinsonády, jako detektivní příběh plný odboček z úst paranoidního vypravěče, jako vědecko-fantastický román (už sám název odkazuje k Wellsově *Ostrovu doktora Moreaua*), ale také jako pokus o zanechání svědectví, pokus o boj s časem, honbu za nesmrtelností a v neposlední řadě také jako neuvěřitelně prozíravý text, který předznamenává postmoderní, nebo dokonce digimoderní dobu, v níž se skutečnost stává obrazem a obraz skutečností. „Nevím, které mouchy jsou opravdové a které umělé“, konstatuje vypravěč.

Tajemný vynález vědce Morela zobrazuje zatím nejdůsledněji promyšlený a logicky uspořádaný projekt vycházející z technického pokroku moderního člověka. Vypravěč se sám sebe ptá, co se stane příště. Abychom mohli pochopit dění mimo náš čas a prostor, potřebujeme svědectví. Zatímco technika se lineárně odvíjí dál a dál, vypravěčovo literární snažení kumuluje cyklicky myšlenky a nechává do nich čtenáře nahlédnout. Ačkoliv Morelův vynález může být nahodile zničen například přílivem moře, *Morelův vynález* zůstává coby text neměnným pro další čas a prostor. Bioy Casares tak obdobně jako Borges ve svých textech oslavuje moc umění, literatury zejména. A právě sám Borges označil toto vyprávění za „dokonalé“.